

EESTI KEELE RIIGIEKSAM

29. aprill 2013

Eksaminandi meelespea

1. Eesti keele riigieksam kestab 6 tundi ehk 360 minutit.
2. Eksami sooritamiseks **vali üks variant** neljast. Kirjandit kirjutades võid lähtuda ka mõnest teisest variandist kui lugemisülesannete lahendamisel.
3. Lugemisülesannete vastused ja kirjand vormista selleks ette nähtud eraldi lehtedele.
4. Lugemisülesannete vastuselehe päisesse kirjuta valitud variandi number ja eksamitöö kood, iga vastuse ette ülesande number. Ülesannete vastuste vahele jäta üks tühi rida, ülesannete lahendamise järjekord vali ise.
5. Kirjandilehe päisesse kirjuta valitud variandi number ja eksamitöö kood. Kirjandit kirjutades lähtu kirjutamisülesandes esitatud probleemist. Kirjandi pealkiri kirjuta selleks ette nähtud joonele.
6. Enne ülesannete lahendamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
7. Eksamil võib kasutada õigekeelsussõnaraamatut, muud abivahendid ei ole lubatud.
8. Eksamitöö kirjuta sinise või musta tindi- või pastapliiatsiga.
9. Kirjuta loetava käekirjaga, käekirja tõttu ebaselged kohad tõlgendatakse vigadena.
10. Paranduste tegemisel ei ole lubatud vastust üle kirjutada ega kasutada korrektuuripliitsit või -linti.

VARIANT 1

Ülesanded

I. LUGEMINE

Loe läbi Sass Henno lühijutt „21. sajandi ristirüütel” (Värske Rõhk 2, 2005) ja lahenda selle põhjal ülesanded. (40 punkti)

Ülesannete lahendamisel arvesta, et iga vastuse oodatav pikkus on 50–100 sõna. Viitamisel võid kasutada ridade ees olevaid numbreid.

1. Nimeta lühijutu kaks keskset tegelast. Võrdle, mille poolest nende lood sarnanevad ja mille poolest erinevad. Too esile 3 sarnasust ja 3 erinevust. (10 punkti)

2. Tekstis on sõna „rüütel” kasutatud korduvalt. Nimeta 3 rüütlitüüpi, keda on tekstis mainitud. Millise rüütlitüübiga samastub minategelane? Miks? (10 punkti)

3. Missugustele jaanipäevaga seotud müütidele on tekstis viidatud? Miks autor väidab, et jaanipäev on „salakaval püha”? (10 punkti)

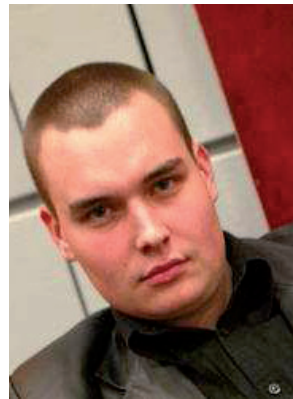
4. Mis on teksti põhisõnum? Kuidas kasutab autor sõnumi edastamiseks teksti ülesehitust ja keelt (nt sõnastust)? (10 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Eesti teatri- ja kunstikriitik Alvar Loog on kirjutanud: „Elame kidural ajastul: tarbimisühiskonna tegelikkus on üksikindiviidi soovide ja ideaalidest otsekui väljamõõdetud täpsusega alati kasvamise jagu suurem. Mitte reaalsus ei kasva meie unistustele järele, vaid meie unistused reaalsusele; me tahame seda, mida meile antakse; julgeme unistada vaid sellest, mis on niigi käeulatuses. Vähesed tõeliselt rahulolematud soovmõtlevad maailmarevolutsiooni asemel lotovõidust või pangaröövist, ärksamad ehk uuest jalgrattateest, loomakaitse piketist või mõne monumendi teisaldamisest.” (Vikerkaar 10/11, 2009)

Kirjuta vähemalt 400-sõnaline arutlev kirjand, milles käsitled inimese soove ja püüdlusi ning nende täitumise võimalusi. Arutle ka, kuidas Eesti ühiskond saaks toetada noorte unistuste täitumist. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Autorist

Sass Henno sündis 1982. aastal. Ta õppis Tartu Miina Härma Gümnaasiumis ning Tartu Kõrgemas Kunstikoolis. Kõrghariduse omandas Sass Henno Tallinna Ülikoolis filmi, video ja meediarežii erialal. 2007. aastal alustas ta magistriõpinguid Balti Filmi- ja Meediakoolis.

Sass Henno võitis 2004. aastal romaanivõistluse teosega „Mina olin siin”. 2006. aastal ilmus raamatuna tema esikromaan „Elu algab täna”.

Sass Henno on Eesti Kirjanike Liidu liige. Ta on töötanud Eesti Televisioonis assistendi ja režissöörina.

Foto: Margus Ansu, elu24.ee

intelligentse olekuga inimesed küsivad siiski ... Ega siin ei jäägi üle muud, kui soovitada pisut ikka oma peaga mõelda. Ja lugeda tarku raamatuid.

70 PS Juba pärast käesoleva loo valmimist levis ebameeldiv uudis, et salakütid tapsid äsja Vietnami viimase ninasarviku. Sellega on lõplikult hävinud jaava ninasarviku mandrialamliik, kokku on selle liigi ninasarvikuid Indoneesias säilinud veel alla 50 isendi.

(813 sõna)

(Teksti on eksami tarbeks kohandatud.)

¹ Henry David Thoreau (1817–1862) oli USA kirjanik, filosoof ja ökofilosoofia rajaja. Tema kodanikuallumatus kontseptsioon on mõjutanud hilisemaid kodanikuühiskonna ja kolmanda sektori tähtsust rõhutavaid ideoloogiaid, rahuliikumist ja rohelist liikumist.

² Aldo Leopold (1887–1948) oli USA ökoloog, keskkonnategelane ja eetik. A. Leopold aitas kaasa moodsa keskkonnaetika arengule.

³ Rachel Louise Carson (1907–1964) oli USA zooloog, merebioloog ja ökoloog. Tema raamat „Hääletu kevad” pani aluse keskkonnakaitsepoliitika tekkimisele.

⁴ PCB-d on väga toksilised kõrge kuumataluvusega ühendid. 1930.–1980. aastatel olid need laialdaselt kasutusel elektri- ja hüdraulikaseadmetes ning määrdeainetes.

aastad vahelduvad parematega. Taastumist on loota sajandi keskpaigaks – kui leidlikud inimesed selleks ajaks uut osoonihävitajat välja ei mõtle.

35 Järeldus: kui me tõeliselt tahame, suudame endi põhjustatud keskkonna allakäiku väärata. Keskkonna saastamine ja ressursside röövkasutus ei ole loodusseadus.

Ei ole ka õige kõigi keskkonnahädade ajamine demograafilise plahvatuse kaela. Kuigi mõned probleemid – näiteks vihmametsade häving – on osalt seotud rahvastiku juurdekasvuga, on siingi märkimisväärne osa survest seotud hoopis rikka maailma turgude tarvis tehtavaga, sest siin on nii vihmametsa puidu kui ka vihmametsa asemele rajatud istanduste toodangu turg. Rääkimata kliimamuutusest, mille peamine mootor on fossiilkütuse kasutamine, millest lõviosa toimub teadagi aeglaselt kasvava või koguni kahaneva rahvastikuga maades. Jah, „nemad seal” on tõesti mõne probleemi taga, kuid veel enam põhjustame ökoloogilist kriisi „meie siin” – rikas maailm, mille osaks oleme märkamatuks saanud. Vastutusest pole pääsu.

45 Aga vastutusest kelle ees? Kas põhjus loodust hoida on eelkõige eetiline või pragmaatiline? Kui lugeda selle jutu algul nimetatud Ameerika suurmehe Aldo Leopoldi esseed „Maa eetika” või hiljuti Eestit väisanud Tiibeti vaimse juhi XIV dalai-laama Tenzin Gyatso kõnesid või ka Lõuna-Aafrika emeritpeapiiskopi Desmond Tutu sõnavõtte, on ilmne, et eetilise ja pragmaatilise põhjenduse vastandamine on keskkonnaasjus põhjendamatu. Looduse hävitamine on vääri nii selle tõttu, et see on amoraalne, kui ka selle tõttu, et see ohustab meie järeltulevaid põlvi. Veel enam, see ohustab meid endid juba täna.

On mõttetu vaielda, kas üks või teine erakordne ilmastikunähtus üksiksündmusena on konkreetselt seotud inimese mõjuga kliimale. Selge see, et kasvuhoonegaaside arutust atmosfääri laskmisest tingitud kliimamuutus suurendab ilmastikuga seotud riske. Aga ka märksa kohalikumad hädad, mis on tingitud meie arulagedast ringikäimisest oma elukeskkonnaga, mõjutavad meid Eestis tuntavalt, olgu selleks linnaõhu saastumine või karstialadel vee reostumine. Ning nendes hädades pole midagi vääramatut, tulevik sõltub meie endi otsustest.

See sõltub sellest, kas eelistame toota energiat saastaval viisil ja seda kasutada raiskaval moel või eelistame säästa tarbimisel ja toota säästvalt. See sõltub sellest, kas tahame autokeskset transpordikorraldust või lähtume inimeste tegelikest vajadustest. See sõltub sellest, kas soovime toota toitu keskkonna arvelt või loodusega kooskõlas. See sõltub sellest, kas näeme metsas vaid puiduallikat või keerulist ökosüsteemi, kust muu hulgas võib ka puitu saada.

Võib muidugi küsida, kas on mõtet nii väga muretseda hävingu pärast, mida me biosfääri kallal korda saadame, kui kohutavad katastroofid võivad Maad tabada meie tegevusest täiesti sõltumatult – kas või järjekordse asteroidi kujul. Sama hästi võiks küsida, kas on mõtet hoiduda metanoolist, kui ka viinajoomine tervist kahjustab. Aga näe, mõned muidu justkui täitsa

Sass Henno 21. sajandi ristirüütel

1.

„Ma tahan!”

2.

Klaasikillud on igal pool nagu väikesed pärlid.

5 „Ma tahan! Palun, ma tahan. Palun!!”

Igal pool on klaasikillud. /---/

Puhas ilu. Korrapärased väikesed klaasikillud on nagu pärlid. Või kristallid. Ei! Nagu tillukesed vääriskivid neist lapsepõlves loetud muinasjuttudest. Lahtimuugitud aardekirst, mille juures seisab võidukas rüütel. Viimane asi, mida ta enne printsessi päästmist tegema pidi, on tehtud. /---/ 10

Justkui oleks siin midagi väga suurt lõpule viidud. Midagi, mis pidanuks otsustama mitmete inim põlvete saatuse ühes väikses kuningriigis. Kuid samas ju teavad kõik, et enne ilusaid lõppe tuleb veel viimane monster. Hirmuäratavalt suur seitsme peaga lohe. Ema, isa, kaubamaja kahe korruse turvamehed. Müüjatädi, veel paar pealtvaatajat ja mina.

15 „Ei taha!” hüüab väike rüütel ja vaatab pisarsilmil tuhandeid pärleid enda ümber maas, kui ema teda juustest sasib. Katkise klaasiga vitriinis on pakendist välja võetud raadio teel juhitud suur tuletõrjeauto. Teine auto – odavam, väiksem, juhtmega ja pakendis – on keset pärlihunnikut vitriini ees maas.

„Ei taha seda!!!” karjub kogu maailma õiglast viha täis väike rüütel.

20 Mõni meist ei ole veel nii kaudu elanud teadmaks, et kõike, mida sa tahad, lihtsalt ei saa. Et „ei ole raha” ja „ei saa” ning „ei tohi” hakkavad piiritlema su tervet hilisemat maailma.

Minu täna hommikune väike rüütel hakkas vist aimama, et elu ongi täis valikuid kahe kehva mänguasja vahel, kui ta ise midagi otsustavat ette ei võta. /---/

„Kas elu ongi täis valikuid kehvade mänguasjade vahel?” mõtlen mina.

25 „Oi-oi-oi! Ma väga vabandan! Mis nüüd saab ...” halab ema.

„Kas alati on nii, et ei saa seda tuletõrjeautot, mis vitriinis on?” mõtlen mina. /---/

„Aga ma ju tahan!” nutab väike rüütel.

„Ole tasa, vaata, mida sa tegid,” ütleb isa. /---/

„Mis seal ikka, nüüd oleme jaanipäeval kodus,” ohkab ema. /---/

30 3.

Sama päeva varahommikul helistas Mattias ja ütles, et Muugale saabub üks konteiner Hiinast.

/---/

35 „Kuule, tead, üks hulluvõitu konteiner tuleb varsti,” ütleb ta fanaatiliselt, nagu seal konteineris oleks ta eluarmastus peidus. Või siis suur kogus mingit mõttetut rämpsu, mis logistika- ja ladustamiskulusid tekitamata hooajaväliselt müüdnud tahab saada. /---/

„Oota, kuula,” ütleb ta justkui lõpetuseks maailma parimat nalja rääkima hakates. Ja peaaegu et hakkabki. Nalja sisu on 1500 reisikohvrit ratastel, 3 erinevat suurust, 500 sülearvutikotti ja 500 seljakotti, sobivad koolilastele. Ja kõik see jube odava hinnaga.

40 „Viitsid, vaata ringi, paljuga sellised praegu meie poodides on ... ja siis saad aru, et sellelt tuleb ilgelt kõva marginaal.”

„Okeika. Vaatan. Mõtlen. Tšauki,” olen lõpuks ärkvel. Ja poole tunni pärast jalutan, turisti pilk silmis, mööda Tartu kaubamaja müügisalaale.

„Ma tahan!” kostab väikse rüütli jonnakas karje mänguasjade osakonnast.

„Ma ei taha!” jookseb välgukiirusel sama jonnakas mõte läbi mu aju.

45 Ma ei taha tegelikult seda Mattiase konteinerit. Ma ei taha enam ühtegi haltuurat, mis mu unistustega seotud pole. Ma ei taha teha enam ühtegi tööd, millesse ma ei usu. Ma ei taha teha midagi raha eest peale oma päris elukutse. Ma ei taha rabeleda selle nimel, et enda suutlikkust teistele tõestada. /---/

4. 50

Jaanipäev on salakaval püha. /---/ Mulle meenub alati see Koidu-poisi ja Hämariku-plika traagiline lugu, mille sügavam alltekst pole midagi muud, kui et sa ei saa kunagi kätte seda, keda sa tegelikult armastad. /---/

55 Tegelikult ma ei saa aru, kuidas saab keegi hakata levitama juttu, et see, kes sõnajalaõie leiab, saab õnnelikuks, ise teades, et sõnajalad ei õitse. See on ju kõige südametum vale maailmas. Millegipärast hakkab tunduma, et tegu on kõige suurema rahvapärimsusliku vandenõuga, mida eestlaste vastu iial kasutatud on – lepi oma saatusega, ole õnnetu.

60 Mõtlen kõigile neile talupoegadele, kes ühelainsal, kõige valgemaal ööl aastas kogu hingest lootes mööda öörskeid padrikuid luusisid, et lõpuks ometi leida see maagiline märk sellest, et nad ei ole määratud adra ja härja taha, vaesusesse ja viletsusse surema. Kelle ainus lootus õnnelikuks saada oli seotud selle julma katteta lubadusega. Sõnajalaõis lahutas neid kõikidest siidilinadest. Kahest kasukast. Meest ja sularasvast. Iseküdevast ahjust. „Potike keedast”. Kõigest, mis polnud neile määratud. Ja igal aastal jaanihommiku hakul tühjade kätega tagasi pöördudes ei mõelnud need vaesed talupojad tõenäoliselt muud, kui et nad pole oma õnne lihtsalt leidnud – ju siis otsisid lohakalt.

65 „Enda süü,” sosistab julm iroonia.

Aleksei Lotman

Loodushoiust liigse halata

Võib ju paljusid looduse ja inimese teemal mõtisklenuid pidada ka suurteks kirjanikeks, olgu näiteks Henry David Thoreau¹, Aldo Leopold² või Rachel Carson³. /---/

5 Jättes siinkohal käsitlemata Thoreau ja Leopoldi mured Põhja-Ameerika looduse hävingu üle ning nende suurmeeste osa selle hävingu pidurdamisel, vaatleks Carsonile õigustatud muret teinud pestitsiidide, eriti DDT kasutamise piiramist ning selle tulemust. Kui 1962. aastal ilmus „Hääletu kevad”, oli see tõeline šokk. Midagi, mida ka erialateadlased alles hakkasid tõsisemalt teadvustama, sai korraga üldsusele laialt tuntuks. Võttis kümme aastat, kuni üldsuse surve keelustati USAs DDT kasutamine, umbes samal ajal hakkasid keelud jõustuma ka mujal. Aastaks 2001, kui võeti vastu Stockholmi konventsioon püsivate orgaaniliste saasteainete kohta, kus DDT on nimetatud otsustavat kasutamise piiramist nõudva aineks, oli see enamikus maailma maades tegelikult juba keelatud. Tänapäeval on lubatud seda piiratud ulatuses kasutada mõnes malaariaohtlikus Aafrika piirkonnas, kuid olulist keskkonnaprobleemi ta enam endast ei kujuta.

15 Tulemused on ilmsed: kui Ameerikas on DDT keelustamine toonud tagasi USA vapilinnu valgepea-merikotka, siis Euroopas on see sama moodi väljasuremise veerelt tagasi kutsunud meie merikotka. Seda on soodustanud ka mõnede teiste pestitsiidide, samuti tööstuslikus kasutuses olnud keskkonnamürkide (näiteks PCB-d⁴) kasutamise piiramine. Ja koos merikotkastega on tagasi tulnud ka mitmed teised tippkiskjad, keda toiduahelas kuhjuvad kemikaalid ohustavad.

20 Mõeldes tagasi veel mõnele tuntud keskkonnamurele, võime siingi näha, et tõhusa tegutsemise korral on olukorra paranemine võimalik. Võtkem näiteks happelihmad, mis olid minu ülikoolis õppimise aegu oluliseks keskkonnaprobleemiks. Oleme Euroopas suutnud otsustavalt vähendada vääveloksiidide heitmeid ja pisut vähem edukalt, kuid siiski märkimisväärselt ka lämmastikoksiidide omi. Tulemus: happeliste sademete tunduv vähenemine ja sellest tuleneva keskkonnakahju märkimisväärne kahanemine. Jälle üks edulugu.

25 Või võtkem osooniaugud, täpsemalt stratosfääri osooni sesoonne hõrenemine polaaraladel. Läks aastaid, kuni teadlaste hoiatused jõudsid poliitikakujundajateni, kuid möödunud sajandi kaheksakümnendail aastail see siiski õnnestus. Montréali protokoll ja sellele järgnevate muudatustega suudeti otsustavalt piirata osooni lagundavate ainete õhkupaikamist ning tagajärg ei lasknud end kaua oodata: senine trend, kus peaaegu igal aastal tuvastati osooniaugu rekord, on murdunud. Tõsi, nagu ka ennustati, ei saa me veel aastaid rääkida stratosfääri osooni edukast taastumisest, sest freoonid ja mõned teised osooni lõhkuvad gaasid on väga pikaajalised ning seetõttu jätkavad nende ainete aastakümneid tagasi stratosfääri jõudnud molekulid hävitustööd. Kuid siiski on praegu varasema selge „katastroofitrendi” asemel hüplik dünaamika, kus halvemad

VARIANT 4

Ülesanded

I. LUGEMINE

Loe läbi Aleksei Lotmani artikkel „Loodushoiust liigse halata” (Eesti Ekspress, 22.11.2011) ja lahenda selle põhjal ülesanded. (40 punkti)

Ülesannete lahendamisel arvesta, et iga vastuse oodatav pikkus on 50–100 sõna. Viitamisel võid kasutada ridade ees olevaid numbreid.

1. Kuidas on inimkond suutnud loodusliku keskkonna hävingut pidurdada? Too tekstist selle kohta 3 näidet. (10 punkti)

2. Artikli autor on seisukohal, et kõik keskkonnaprobleemid ei ole tingitud rahvastiku juurdekasvust. Leia tekstist 2 näidet, millega ta seda põhjendab. (10 punkti)

3. Millised on Lotmani arvates loodushoiu 2 üldist põhjust? Selgita, miks ta peab mõlemat oluliseks. (10 punkti)

4. Kuidas saab vähendada inimtegevuse kahjulikku mõju Eesti loodusele? Too tekstist 3 näidet. Põhjenda, millist neist pead kõige tähtsamaks. (10 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Professor Martin Zobel on essees „Muutuv loodus ja mõtlev inimene” kirjutanud: „Loodus oli, on ja jääb. Küsimus on aga selles, kuidas sellesse loodusesse sobib inimene. Esiteks ei ole lootust, et paarikümne, paarisaja või paari tuhande aasta jooksul kujuneks välja selline inimene, kes jooks fenoolidest rikastatud vett ja hingaks lämmastikühenditest küllastunud õhku. Teiseks ei pruugi inimesele sobida muutunud keskkonnas edukalt elavad organismid. Põhjused võivad olla majanduslikud, meditsiinilised või ka lihtsalt esteetilised. Näiteks eelistab tavainimene kindlasti looduslikku liigirikast metsa umbrohtudega asustatud jäätmaale eelkõige põhjusel, et esimene on ilusam, mitte niivõrd metsa võimaliku puidutoodangu pärast. Ilu on muuseas tähtis majanduslik kriteerium ning maksab üpris palju.” (Eesti Ekspressi esseekogumik „Mõjukad mõtlejad”. Koostanud Barbi Pilvre, 2001)

Kirjuta vähemalt 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid, kuidas peaksid inimesed toimima tänapäeval, et tagada majanduse areng ja säilitada elamisväärtus keskkond järeltulivatele põlvetele. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Autorist

Foto: et.wikipedia.org

Bioloog ja rohelist mõtteviisi esindav poliitik **Aleksei Lotman** on sündinud 1960. aastal. Ta õppis Tartu 2. Keskkoolis ning 1985. aastal lõpetas Tartu Riikliku Ülikooli bioloogia erialal. Lotman on töötanud Matsalu looduskaitseala teadusdirektorina.

Aleksei Lotman on Erakonna Eestimaa Rohelised asutajaliige. Ta töötab Eestimaa Looduse Fondis merekeskkonna kaitse eksperdina.

Nõnda on leppinud need tublid eestlased sugupõlvete kaupa oma õnnetu saatusega. Ja nende järeltulijad sisendavad samas vaimus tänaseni oma väikestele lastele, et kõige lähedamad raadio teel juhitud tuletõrjeautod jäävad alatiseks vitriinidesse klaasi taha.

70 Ja kõik, mida sa saad, on valida kas juhtmega väike jama või kollane kastiauto, millel pole isegi mootorit.

Sa oled viieaastane ja sulle tehakse selgeks, et oled sündinud ei-saa-ei-tohi-pole-raha-maailma. Sa saad aru, et sa oled alles nii väike, et pead paratamatult kuulama neid suuri inimesi ja seda, mida nad räägivad. Sest veel oled sa sõltuv. Mu väike rüütel, kui sa vaid teaks, et tegelikult on alati valikuid rohkem! Kas või see valik, mis praegu väikeste klaasikildude keskel vitriini ees poepõrandal vedeleb. /---/ Või miljon järgmist valikut, mida sa nüüd oma elus endale tekitama hakkad. Sest sa ei ole enam leppija-rüütel.

Sa oled nüüd vitriinipurustaja-rüütel, kas tead?

Muidugi tead. Sest sa ei jonna enam. Ma näen – sa naeratad. /---/

80 Sealsamas, kui kuulsin, kuidas mu väikese rüütli ema oli ohanud „Mis seal ikka, nüüd oleme jaanipäeval kodus”, võtsin telefoni ja jätsin Mattiasele vastamata kõne.

Hetke pärast heliseb kuldkollane Sony Ericsson. /---/

„Tšau, kuule ... ma tahtsin öelda, et ma ei saa tegelt seda konteinerit enda peale võtta,” ütlen, justkui oleks mul väga kahju.

„Nonoh? Mis juhtus siis?” küsis Mattias sõbralikku entusiasmiga kaotamata.

85 „Mõtlesin kirjutada suvel.” /---/

„Nonoh,” muutus Mattias tõsisemaks.

„Mhm.”

„Aga sa ei p e a ju tegelikult suvi läbi kirjutama!” hakkas ta pärast hetkelist mõttepausi oma hei-hopsti-lets-do-it-jee-jee-häälega naerma.

90 Ka mina hakkasin naerma. Telefon kõrva ääres, vaadates väikest rüütli ja klaasikilde, vaadates kõiki neid morne täiskasvanuid, kuuldes, kuidas Mattias ütleb midagi selle kohta, kuidas võiksin ikkagi varianti kaaluda ja papi peale mõelda, vaadates suurt, kõige kallimat, seda raadio teel juhitud tuletõrjeautot vitriinis ja vaadates uuesti väikest rüütli, ütlen Mattiasele:

„Ei pea ... aga ma tahan!”

95 Mattias oli nõus. Võibolla sai ta lõpuks aru. Väike rüütel vaatas minu poole ja naeratas. Tema sai kindlasti aru. Viieaastased inimesed saavad aru, milline on selle MA TAHAN jõud. Võibolla saad sina ka. Ja võibolla sa naeratad praegu.

Ma tahan, et sa naerataksid :)

(992 sõna)
(Teksti on eksami tarbeks kohandatud.)

VARIANT 2

Ülesanded

I. LUGEMINE

Loe läbi fs-i luuletus „imelikke inimesi mõeldakse välja” („fs: 2004”, 2004) ja Paavo Piigi luuletus „hey mr tambourine man” („Kummuli linnad”, 2006) ning lahenda nende põhjal ülesanded. (40 punkti)

Ülesannete lahendamisel arvesta, et iga vastuse oodatav pikkus on 50–100 sõna. Viitamisel võid kasutada ridade ees olevaid numbreid.

1. Võrdle luuletustes kujutatud inimesi. Too välja 2 sarnasust ja 2 erinevust ning toeta vastust tekstinäidetega. (10 punkti)

2. Missugune on Paavo Piigi ja fs-i luuletustes kujutatud inimeste suhtumine kultuuri? Leia selle kinnituseks kummastki tekstist 1 tsitaat. (10 punkti)

3. Mille poolest fs-i ja Paavo Piigi luuletuste keel sarnaneb, mille poolest erineb? Leia 2 näidet sarnasuse ja 2 näidet erinevuse kohta. (10 punkti)

4. Mida naeruväärivad autorid oma luuletustes? Leia kummastki luuletusest 1 näide ironia kohta. (10 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Tartu Ülikooli professor, eetikakeskuse juhataja Margit Sutrop on kirjutanud: „Väärtused on mingid asjad või seisundid, mida inimesed igatsevad ja hindavad. Paljusid asju oskame tõeliselt hinnata alles siis, kui oleme nad kaotanud või kipume neist ilma jääma.” („Eesti kohast Euroopa väärtusruumis”, Eesti Päevaleht, 27.02.2007)

Kirjuta vähemalt 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid noorte väärtushinnanguid ning suhtumist haridusse ja kultuuri. Arutle ka selle üle, millised väärtushinnangud iseloomustavad erinevaid põlvkondi. Võid tuua näiteid igapäevaelust, kirjandusest või filmikunstist. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Autoritest

fs (varasem pseudonüüm **François Serpent**), kodanikunimega **Indrek Mesikepp**, on sündinud 1971. aastal. 1999. aastal lõpetas ta Tartu Ülikooli kunstiajaloo erialal ning alates 2000. aastast töötab Loomingu kriitikatoimetajana.

fs on kirjutanud luulet, lühiproosat ja kirjanduskriitikat. Ta on avaldanud luulekogud „Ka Jumal on inimene” (1997) ja „Valgete kaantega raamat” (2000). Luulekogu „fs: 2004” (2004) pälvis Eesti Kultuurkapitali aastaauhinna. fs-i viimased luulekogud on „Alasti ja elus” (2008) ning „100% fs” (2012).

Luuletaja, näitekirjanik ja dramaturg **Paavo Piik** on sündinud 1983. aastal. Ta on lõpetanud Oxfordi Ülikooli filosoofia, politoloogia ja majanduse erialal (2006) ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakooli (2012).

Paavo Piik on avaldanud luulekogud „Kummuli linnad” (2006), „Lakoonia” (2008) ja „Kokkuplahvatus” (2009) ning kirjutanud näidendi „Panso”. Tema näidend „Keti lõpp” saavutas Eesti Teatri Agentuuri 2011. aasta näidendivõistlusel kolmanda koha.

Paavo Piik töötab Tallinna Linnateatris dramaturgi-lavastajana.

Fotod: Eesti Päevaleht,
www.araamat.org

koosneb peamiselt üsna triviaalsetest tehnoloogilistest lahendustest, mis elu kvaliteeti kuigivõrd ei muuda. Gates ise on kunagi öelnud tähelepanuväärse lause, et teatud tasemest alates on elu kvaliteeti võimatu tõsta. Sest kui sööd head ja tervislikku toitu ning kannad hoolt enese vaimse ja füüsilise tervise eest, siis ei tähenda üks arvutiekraan või mobiiltelefon rohkem või vähem kuigi palju. Ja mis imelist meediat me vajame selleks, et paremini elada? Kuidas me elame paremini, kui meil on rohkem meediat? Kuidas see meid inimestena paremaks teeb?

Miks peaks üldse arvama, et seinasuured ekraanid, tibatillukesed telefonid või 24 tundi ööpäevas jooksvaid uudiseid edastavad kanalid on midagi sellist, mille poole inimkond on kümme miljonit aastat püüelnud?

Riskantne on jätta oma tulevik globaalsete korporatsioonide turundusdirektorite otsustada. Üha suurema osa oma ostu- ja tarbimisotsustest teeme me meedia vahendusel ja turundusspetsialistide soovitusel, lugedes meediast, mida meil soovitatakse soovida.

Inimesele seab piirid inimene ise, mitte tehnoloogia. Sada viiskümmend aastat tormilist tehnoloogia arengut on juba viinud Desmond Morrise⁵ kirjeldatud jääaja kütid täielikku segadusse. Võimalik, et me pole tulevikuks lihtsalt valmis. Aga oluline on üks – mitte ajada segi seda, mida me ise tahame, sellega, mida meedia väidab meid tahtvat.

(888 sõna)

(Teksti on eksami tarbeks kohandatud.)

¹ See ei avalda mulle eriti muljet (inglise k). Tsitaat pärineb Kanada laulja Shania Twaini laulust „That Don't Impress Me Much”.

² Mobiiltelefoni vahendusel pakutavad internetipõhised teenused.

³ Ligipääsu ajastu (inglise k).

⁴ Juhtkang (inglise k).

⁵ Desmond Morris (1928) on Briti antropoloog, zooloog ja kirjanik. Esikteoses „The Human Zoo” väitis Morris, et inimkond on vaatamata aastatuhandetepikkusele tsivilisatsioonile siiski vaid osa loomariigist.

35 tõenäoliselt mingitele kaupadele kulutatavat lõplikku summat: kinnisvara, autod, liisingumaksud ja varuosad, bensiin, ajakirjad, ajalehed, riided, meelelahutus, reisimine jms. Internet annab võimaluse turustajatel välja arvutada, kui palju raha eri ettevõtjad inimese elu jooksul tema pealt tõenäoliselt teenivad.

See ongi kapitalismi lõpp, ütleb Rifkin, sest sellega on kõik probleemid lahendatud: massiline tootmine, individuaalne müük, ideede levitamine, tarbijainfo kogumine ja iga inimese lõplik tarbimisväärtus.

40 Kõige eest tuleb maksta. Ja isikuandmete privaatsuse kadumine, isiksuse lahustumine sadades tuhandetes andmepankades ongi hind, mis tarbija peab maksma võimaluse eest olla ise nüüd ja praegu kogu maailma asjadega kursis. Kui tahad ise kõike teada, siis pead maksma kõige väärtuslikumaga, mis sul on – andmetega oma eraelu ja harjumuste kohta.

45 Meediategelikkuse üheks osaks muutunud manipuleerimine tekitab hirmu eeskätt vanemas põlvkonnas, kuid küüniliselt väljendudes pole nende eluaegne tarbimisväärtus nagunii enam teab kui suur. Hoopis olulisemad on noored, kelle harjumus igasuguse uue tehnoloogia vastu huvi tunda teeb neist tänuväärseid tarbijad.

50 Need uued tarbijad on üles kasvanud koos arvutihiire ja *joystick*'iga⁴, millega nad ise muudavad reaalsust. Muudavad – see tähendab manipuleerivad. Kasvanud üles valdavalt elektroonilise meedia keskkonnas, näevad nad läbi meedia poolt kasutatavad manipuleerimisvõtted ja suhtuvad neisse irooniaga. Nad on manipuleerimise vastu vaksineeritud.

55 Kuna meedia tulevikku seostatakse peamiselt mitmesuguste tehnoloogiatega, siis tuleb kindlasti küsida, kas nendel tehnoloogiatel on üldse tulevikku. Teiste sõnadega: kas inimesed üldse tahavad neid kasutada, sest kasutamata tehnoloogilisi lahendusi on juba praegu tohutul hulgal, kuid nende rakendamine on vaevaline.

Meediatuleviku piiriks selle lõplikus tähenduses on inimese füüsiline vastuvõtuvõime. Mida kaugemale areneb tehnoloogia, seda enam unustatakse ära see, et inimese vastuvõtuvõime on juba ammu proovile pandud.

60 Traditsioonilised ulmelood ja -filmid ei saa läbi kohustuslike seinasuuruste ekraanideta, millel plekisel häälpläriseb mingi küberprostituudi, tähesõdalase ja koduabilise ristsugutis. Kuid need kodud on külmad ja kõledad. Ulmekirjanike arvates kaasnevad (meedia)tehnoloogia arenguga olulised piirangud eraelus, armastuses ja füüsilistes naudingutes. Kirjanike arvates teeb virtuaalsusse üle kanduv elulaad inimesed emotsionaalselt vaesemaks ning allutab nad totaalisele kontrollile. Ning kirjanike kui intuiitivsete tulevikuennustajate ohutunnet ei tohi jätta tähelepanuta.

Tänapäeval on võimalik ehitada mobiiltelefon kella sisse või õmmelda mikrofon peanaha alla. Millegipärast seda ei tehta. Isegi maailma rikkaima inimese Bill Gatesi ülitehnoloogiline elumaja

fs imelikke inimesi mõeldakse välja

imelikke inimesi mõeldakse välja
neil on moekad kingad
ja hästiistuvad ylikonnad
ja laptop
5 ja suhe
mõnikord mitmekski ööks
neil on mustad autod
ja hoolega treenitud sarmikas irve
ja silmis säde
10 ja keeled suus
ja nägemus
visioon
nemad päästavad maailma
see oli nali
15 *joke*
nemad päästavad Eesti riigi
või vähemalt majanduse
kehvemal juhul kultuuri
või rahvustelevisiooni
20 reklaamifirma hea nime
midagi kindlasti
vähemalt oma naha
tublid inimesed

(65 sõna)

Paavo Piik hey mr tambourine man¹

oo, armas mainekujundaja
kujunda mind
ma maksan sulle rahadest
mis maksuamet tagastas
5 kui kuubal käisin koolitusel
armas, armas mainekujundaja
anna mulle esikaas
või paljastavad pildid mis
on arvutiga üle käidud
10 tead ju neid pilte?
oo, armas mainekujundaja
kujunda mind
mul on naine ja oma maja
otsas on ideed
15 tee must hobidega, cool
ekstreemsportlane
õpeta selgeks lumelaua
poseerimine
ja telemark-maandumine²
20 armas, armas mainekujundaja
näita mulle teed
uute verstapostide juurde
oo, armas mainekujundaja
tee must filantroop
25 maksan sulle rahadest
mis maksuamet tagastas
kui kasumi investeerisin
armas, armas mainekujundaja
kas miski heategevus
30 on praegu moes?
sa näita mulle teed
kolmanda sektori juurde
oo, armas mainekujundaja
mu elu on tühi
35 ja naine muutub paksemaks
kas miski kirjanik
on praegu moes?
kujunda mind
kas või kolmanda põlve
40 intellektuaaliks

(123 sõna)

¹ Hei, härra tamburiinimees (inglise k). Paavo Piigi luuletuse pealkiri pärineb Bob Dylani laulust „Mr Tambourine Man”.

² Suusahüppe maandumisstiil, mille puhul hüppaja üks põlvest kõverdatud jalga asetseb eespool.

VARIANT 3

Ülesanded

I. LUGEMINE

Loe läbi Priit Hõbemägi essee „Visioonidest on villand” (Eesti Ekspressi esseekogumik „Mõjukad mõtlejad”. Koostanud Barbi Pilvre, 2001) ja lahenda selle põhjal ülesanded. (40 punkti)

Ülesannete lahendamisel arvesta, et iga vastuse oodatav pikkus on 50–100 sõna. Viitamisel võid kasutada ridade ees olevaid numbreid.

1. Miks on essee autor meedia tuleviku kohta esitatud visioonidest tüdinenud? Millise näitega ta seda illustreerib? (10 punkti)
2. Miks visionäär Jeremy Rifkin väidab, et totaalise võrgustumise ajajärk tähendab kapitalismi lõppu? Too tekstist selle kohta 2 näidet. (10 punkti)
3. Nimeta 2 probleemi, mida uus meedia inimestele kaasa toob. Põhjenda, kumba neist pead suuremaks. (10 punkti)
4. Mida tähendab väide „Inimesele seab piirid inimene ise, mitte tehnoloogia”? Toeta selgitust 2 tekstinäitega. (10 punkti)

II. KIRJUTAMINE

Raamdokumendi „Eesti Euroopa Liidu poliitika 2011–2015” (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse istungil 24.11.2011) küberpoliitika peatükis on kirjutatud: „Interneti kui vaba, paindliku ja interaktiivse ruumi areng on Euroopa ja maailmamajanduse arengu üks nurgakivi. Kiirus, üleilmsus, avatus, turvalisus ja ligipääsetavus on olulised eeldused interneti potentsiaali realiseerumisel. Internetivabadus kiirendab omakorda innovaatilisi majanduslikke ja muid ühiskondlikke muutusi ning on väga oluline avatud ühiskonna, avatud valitsuse ja avatud majanduse võimaldaja.”

Kirjuta vähemalt 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid uue meedia rolli ühiskonnaelus. Arutle selle üle, kuidas mõjutab uus meedia valitsemist, majandust ja/või kultuuri. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Autorist

Foto: ERR

Ajakirjanik **Priit Hõbemägi** on sündinud 1957. aastal. Ta õppis Tallinna 10. Keskkoolis ning 1984. aastal lõpetas Tartu Riikliku Ülikooli vene keele ja kirjanduse erialal.

Hõbemägi on töötanud ajakirjas Noorus, olnud Õhtulehe ja Eesti Päevalehe peatoimetaja ning Ekspress Grupi meediadirektor.

Aastatel 2006–2011 oli Priit Hõbemägi Eesti Ekspressi peatoimetaja. Ta on Tallinna Ülikooli kommunikatsiooni instituudi õppejõud.

Priit Hõbemägi Visioonidest on villand

Pole midagi lihtsamat, kui esitada järjekordne visioon 21. sajandi meedia tulevikust. Nii nagu neid esitavad interneti ilmikpapid, kes sõidavad ühelt „uue meedia” konverentsilt teisele, heietades lõputut loba helesinisest tulevikust. Kuid visioonidest on juba ammu villand.

Selle ajaga, mil „visionäär” jõuab ühelt konverentsilt teisele, on maailmas ilmunud sadu, kui 5 mitte tuhandeid väljaandeid, mis kõik lausa pulbitsevad uue meedia uudistest. Ole ainult mees ja loe läbi, lisaks kõik see, mis näeb elektrivalgust ainult internetis.

Elektrooniline meedia ei arene mitte nädalate, vaid päevadega, ja iga tund toob uusi ja mullistavaid teateid aina kiirematest protsessoritest, läbimurdetehnoloogiatest ja ideoloogiatest.

See on asja üks kül. Teine kül on see, et tehnoloogia meeletult kiire arengu hindamiseks 10 puudub ajaline ja ruumiline distants. Alles on jäänud vaid *on-line*-režiim ja lõputu tormamine tundmatu eesmärgi poole. Muutuse protsendi muutuse protsent pole veel kunagi olnud nii tähtis kui tänapäeval.

Tallinnas käis tulevikumeediast visioone jagamas New Yorgi Columbia ülikooli ajakirjanduskooli uue meedia keskuse direktor John Pavlik. Härra Pavlik rääkis sellest, et New 15 Yorgis on võimalik mobiiltelefoni kaudu välja selgitada lähimad pangautomaadid. Ma ei suutnud jätta demonstreerimata talle sedasama teenust EMT mobiilivõrgus. Ta jutustas, kuidas ajalehed peavad internetis uudise levikut suurendama ja saatma uudiseid otse mobiiltelefonidele. Äripäev ja Eesti Päevaleht võinuksid selle peale hüüda kuulsa poplaulu sõnadega „*That don't impress me much*”¹, sest mõlemad ajalehed on WAP-teenuse² juba ammu kasutusele võtnud.

Võib-olla polnud mister Pavlik lihtsalt õige guru, kuid iva on selles, et tänu internetile on 20 informatsioon juba tekkimise hetkest avalik ja kõigile kättesaadav ning selle ümberjutustamine isegi kaugel kolmas pole tänuväärte tegevus.

Teine visionäär Jeremy Rifkin ütleb: „Totaalse võrgustumise ajajärk tähendab tegelikult kapitalismi lõppu.” Jäägu tema südametunnistusele selle väite terminoloogiline täpsus, kuid mõte 25 iseenesest on huvitav. Ta räägib, et kui massilise kaubatootmise probleemid said lahendatud ning leiutati reklaamitehnoloogia, siis muutus kõige tähtsamaks tarbijate sihtrühmade võimalikult täpne kaardistamine. On suur vahe, kas teha luksuskaupade reklaami sajale tuhandele tundmatule ostjale või otsereklaami sajale rikkale. Täpsusturunduse võimaluse annab internet.

Rifkin kirjutab oma raamatus „Age of Access”³, et võrguajastul kanduvad peaaegu kõik 30 inimtegevuse valdkonnad üle interneti: rahaasjad, meditsiin, haridus, tarbimine ning isegi inimeste pahed ja unistused. Seda teavet kogudes ja töödeldes saab välja arvutada iga inimese personaalse eluaegse tarbimisväärtuse, mis tähendab antud inimese poolt tema eluea jooksul